

POLGÁRI JOG

Serlegbeszéd.¹⁾

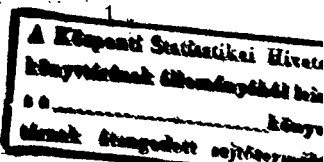
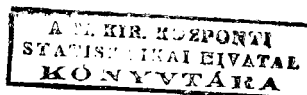
Tartotta: *Dr. Blau György.*

Az emberek ünnepei sokszor megfordításai, leplezései, elfelejtései hétköznapiainknak, életük rendes tartalmának. Nem így a mi körünkben, ahol — minthogy az idén engem ért a sorbajáró megtisztelés és feladat, hogy a fehér asztal fölött, serleggel a kezemben, szót emeljek — éppen csak őszintén hangot kell adnom annak, amit nemcsak most összejövve, de künn az életben járva és küzdve is állandóan érezünk és gondolunk. Mi ide, Professzorunk²⁾ köré és egymás társaságába, voltaképen hazajárunk. Mert nemcsak egy otthona lehet az embernek, — az első, a család, — nekünk mint a jog embereinek ebben a körben van érzelmi és lelki otthonunk. Wahlverwandtschaft a köztünk levő rokonság. Hiszen kell valami közösségnek lenni közöttünk, hogy ennyien jövünk ide érdek nélkül és örömmel. Közös cenzusa van az idejáróknak, — persze nem vagyoni, hanem szellemi és erkölcsi cenzusa. Szellemileg az, hogy minden egyes a doktorátus után is, haláláig, a jogot írja és olvassa, — erkölcsileg az, hogy mindenki, aki itt van, nemcsak olyan értelemben jogász, hogy a jogból-él (ami természetesen maga is igen tisztas élethivatás), hanem élni igyekszik a jognak és a jogért.

Midőn először Professzorunkhoz fordulunk, aki körünknek vezére, társaságunk jegéző pontja, ezzel sem személyes kultuszt üzünk. Benne és rajta keresztül, úgy érzem, valami személytelen ünnepelünk: a jog átfogó világát, a jogász nagy élethivatását. Az idén kettőzött szeretettel köszöntjük abból az alkalomból, hogy a legmagasabb tudományos elismerés érte, amely magyar tudóst egyáltalán érhet: a magunk szakán túl immár az összes tudományok egyesítőjének, a Magyar Tudományos Akadémiának kezéből, amely idén tagjává választotta. De hát ez is

¹⁾ A Szladits-szeminárium Baráti Körének 1932. június 21.-i vacsoráján.

²⁾ Szladits Károly.

csak egy új levél abban a dús babérkoszorúban, amellyel állandó tevékenysége, érdemei és értéke már eddig is oly gazdagon övezték; előttünk az akadémiai tagság sem teheti nagyobbá; de azért — reflexhatásként — mi is büszkeséggel látjuk, hogy az egyetemes magyar tudósvilág ugyanannak tiszteli Szladits Károlyt, mint mi.

Azt mondtam, hogy a jog nagyon átfogó, komplex valami. Maga egész világ, amelyben a jogász, ha nagy egyéniség, sok irányban nőhet és tevékenykedhetik. A példa itt van közöttünk, azért ma Professzorunknak sokoldalúságával próbálom éreztetni a jog lehetőségeinek és feladatainak gazdagságát. Természetesen megelégszem az utolsó egy év reminiszenciáival, többre nincs se hatásköröm, se szükségem.

Arról, amit az ő első vokációja, egyetemi előadásairól, sajnos közvetlen szemléletből nem tudok beszélni: túl idős vagyok ahhoz, hogy előtte a padokban ülhettem volna; egyetemi éveimben még csak szemináriumában volt módom résztvenni — őszintén mondhatom, ezek a legmelegebb emlékeim összes szemesztereimből. De amióta jó minapában egyszer egy órán át előadni hallottam, a Cobdenszövetségben, azóta nem tudom leküzdeni azt a sajnálkozó hiányérzést: mennyi anyagnak, mily átfogó szempontoknak lehetek a hijján, helyre pótolhatatlanul, amelyeket nála megtanulhattam volna. A legújabb magánjogász-évfolyamok, amelyek ebben szerencsésebbek voltak, olyan rendszeres, mély, csiszolt tudású fiatalabb kollégákat küldtek közénk, s a magyar jogirodalomba, az ő tanítványai közül, hogy előadásaira és személyes irányítására ezekből az eredményekből fájoan kell nekünk öregebbeknek visszakombinálnunk.

A tanárral karöltve jár nála a tudomány-organizátor. Bevallom, régebben azt képzeltem, hogy tudományt szervezni nem lehet, csak az egyén alkothat, ha arravaló. De amióta Professzorunk szemináriumából olyan, jórészben sokak gyűjtőmunkáján alapuló, munkálatokat láttunk megjelenni, amelyek egyben az egységes irányt és átgondolást sem nélkülözik, beláttam, hogy úgy, ahogyan ő organizál, nagyértékű és hézagpótló eredményeket lehet elérni. Magasabb sikon most ugyanezt produkálja Grosschmid glosszájával, amely már sajtó alatt van.³⁾ Organizálni nála annyi, mint villámszerűen meglátni a feladatot; kiszemelni, megnyerni, munkára bírni a szükséges munkatársakat; ve-

³⁾ Azóta egyrésze megjelent.

zetni és irányítani őket; s így törhetetlen energiával elérni azt a célt, amely felé egy ember egymagában el sem mert volna indulni.

Mint jogtudóst és jogi író-t nem kell körünkben jellemeznem. Bizonyára mindnyájan elolvassuk minden könyvét és minden tanulmányát, — tehát ismerjük azt, a magyar és a nemzetközi joganyagot kimerítő tudást, a kiindulástól a legmagasabb szempontokig vezető tárgyalást, az egyes kérdéseket súlyuk arányában bemutató, a nehézségeket tényleg megoldó eszmemeneteket, amelyek az ő sajátja. Könyvnyedségben és az előadás művészetében nálunk senkit nem tudnék mellette említeni mást, mint Szászy-Schwarz Gusztávot. Írásainak lelkiismeretes európeerségét csak egy-gyel jellemzem: senki nálunk nem figyeli, értékesíti és idézi az irodalmat (t. i. amit a többiek írnak) úgy, mint ő. Igaz, nyugodtan idézhet, akit annyian idéznek.

„Hanem mindez csak a theoretikus“, mondanák egyes kollégáink, akikkel ha nem is itt, de máshol találkozhatunk. Mi ugyan itten bizonyára nem esünk abba a hibába, amely az ilyen soi-disant praktikusokat jellemzi, akik magábanvéve értéknek és kvalifikációnak hirdetik azt, hogy az ember nincs inficiálva a theóriától, — mert hiszen nem ismer belőle semmit. De bizonyára nem akarunk a reciprok hibába sem esni, és egyikünk sem tartja egész jogásznak azt, aki a praxist nem ismeri. Nos hát, Professzorunk a Magánjogi Döntvénytár anyagának összeállításával, abba írt néha egy-, néha tízsoros jegyzeteivel eléggé megmutatja, hogy magánjogi judikaturánknak nincs jobb ismerője nála. Es ezek az egy-két, s legfeljebb tízsoros jegyzetek az alapul szolgáló válogatott, elvi súlyu, legmagasabb bírói döntésekkel szemben sokszor mutatnak nemcsak elméleti fölényt, hanem gyakorlati bírálatot, igazságosabb megoldást is.

De hiszen bírói funkciót is tölt be Professzorunk, a legnehezebb helyen, ahová Magyarország jogászt delegált: a vegyes döntőbíróiságon. Ahol, nekünk annyira fájó ügyekben, más nemzetbeli bírakkal egy tanácsban ülve, védi a magyar érdeket és oszt ugyanakkor nemzetközi-jogi alapon igazságot.

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata körül a kodifikátori vezérszerep — bár szerénységében másokra hártaná — kétségtelenül régóta az övé. Hányszor láttam a lefolyt évek során a jogászegyleti debatta elnöki székében, amint a szűkebb jogi parcellák munkásai a maguk mezejéről, a maguk terméséből előhózzák ellenvetéseiket, módosító vagy kiegészítő indítványait — ő pedig az életképeset első pillantásra agnoszkálja és kiemeli, — viszont

azt, ami a kódex egészének szellemébe be nem illeszthető, ami konkrét döntésnek valamikor helyes lehetett, de törvénybe elvül nem iktatható, mert non potest produci ad consequentias: azonnal és a döntő ponton találó epigrammatikus éllel megsemmisíti. Ezek apró debatták, polémiák, — aprók időtartamban, jelentőségben nem aprók. Ezeket az összecsapásokat mi ott a hallgatóságban olyan élvezettel figyeltük, mint amikor az ember egy legelsőrangú vívóasszóit nézi. Senki ezekben a vitákban a kódexjavaslat egészét úgy át nem tekintti, oly szuverénül nem kezeli és védi, de viszont ahol javításnak helye és indoka van, ottan olyan liberálizmussal, olyan de lege ferenda nyitvaálló szemlélettel és kodifikátorhoz méltó szintétikus erővel senki nem is javítja és fejleszti azt tovább, mint ő.

Ha már érintettem polémikus erejét, felemlítem legutóbbi briliáns polemizáló cikkeit is. A vitakérdést⁴⁾ ismerjük. Az érzésem szerint valahogyan téves vágányra siklott kúriai gyakorlattal szemben Professzorunk fogott elsőnek tollat, és megingathatatlan realitás- és jogérzettel, a döntő tárgyi szempontoknak rövid, de kimerítő feltárással, amellelt a személyes él teljes mellőzésével mutatta ki a helyes jogot, mely egyben a törvény helyes értelme is. A vita most is folyik, mert azóta sokan, kitünők és kitűnően, írtak hozzá a témához. Azonban érzésem szerint Professzorunk első szava ebben a vitában egyszersmind az utolsó szó is marad.⁵⁾

Midőn benne az egész jogász ennyi megnyilvánulását érintettem, egy szóval rámutatok arra is, amiben emberi melegsége és szerénysége különösen érvényesül: hogy hogyan tudja másoknak nagyságát elismerni és méltatni. Az a ragyogó beszéde, amellyel a télen a Jogászegyletben a sajnos távollévő Grosschmidot élénk állította egész egyéniségében, hatalmas munkásságában és minden értékében: csak kongeniális szellemi egyéniség talaján nőhetett. És legutóbbi emlékbeszéde Szász Béla fölött szívből való átérzése volt egy harmonikus, puritán, értékes kötelességteljesítésben töltött életnek.

Kedves barátaim, hosszan folytathatnám még Professzor urunkon annak megpéldázását, hogy mennyi minden lehet egy jogász, ha egyéniségének olyan a súlya, olyanok a dimenziói, mint önála. De ő bizonyára szívesebben veszi,

---

⁴⁾ A férj holtaknyilváníttása után született gyermek törvénytelensége.

⁵⁾ Azóta a Kúria magáévá tette Szladits álláspontját.

ha most, már személytelenül beszélek tovább a mi örök témánkról: a jogról, és arról, hogy mi az, jogásznak lenni.

Én úgy látom, a jog a legküzdelmesebb, és a jog a legemberibb az ember szellemi alkotásai között. „Homo sum et nil humani a me alienum puto”, — e mondást, mely minden humanizmusnak a mottója lehet, ugyan nem jogász formulázta (a görög filozófiából ered), de az sem véletlen, hogy a remekjogász magáévá tette s mi Róma jogtételei között olvassuk most. A jog, ha mint küzdelmet szemléljük is, a legemberibb küzdelem. Nemcsak mert a legemberiesebb módja a harcnak, hiszen minden jogszabály ősidőktől fogva fékezője, genfi konvenciója a struggle for life-nak. Hanem annyiban is, hogy a jogász harca: emberek közti harc. Más az orvosé, más a technikusé: harcolnak ők is, de az ő csataterüknek csak az egyik oldalán áll az ember, — szemben a betegségek, a személytelen természeti erők feszülnek, — s így az ő harcukban az érzés nem oszlik meg; senki nem kételkedik, melyik oldalon van az igazság. A jogász küzdelme mindig homo versus hominem megy; valami igazság mindig van pro is, contra is; az embert védi minden törvény, amely egyaránt ad ügyvédet a felperesnek is, az alperesnek is, védőt állít az ügyéssel szembe, és mindkettőjük meghallgatására egyformán utasítja a bírót.

A jog a legátfogóbb valami. Azt mondtam előbb: theoretikusnak és praktikusnak egyszerre kell lennünk. Hozzáteszem: reálisnak és ideálisnak is. A jogban hatalom és igazság konglomerálódnak. Még nem jog, ami csak erőszak vagy csel; már nem jog, ami csak jóindulat és theoremá. Az igazi jogász igyekszik egyesíteni magában, — és a jog világa tényleg egyesíti azt, amit egy Goethe is csak két különböző emberre elosztva tudott elképzelni: hogy szilárdan megvetett lábbal áll ezen a gömbölyű sártekén, de homlokát a csillagokba emeli.

A jog örök. Nemcsak egyének, nemzedékek, századok, hanem egész nemzetek és államok előtt volt már, és túléli őket.

A jog, ha egészét nézzük, óriási antinomiákat ölel magába. Nemzeti, de nemzetközi is. Vagyonjog és munkajog. Az erkölcsöt érvényesíti, de nem követi oda, ahol az már felszárnyal az élet szilárd talajáról. Viszont állást foglal a jog az ellen, ami contra bonos mores van.

A jog konzervatív, de maga provideál, hogy változhaszon. Változik is, lassan, de állandóan, — olykor rohamosan. De mire tartalma már egészen más lett, még mindig jog maradt.

A jog egyénekből szocietást szervez, egoizmusokból közjót alakít ki.

A jog sokszor ingatag, megoszló, hullámzik: mert változó felismerések vezeték, mert szembenálló érdekek feszülnek a joga vonalába. „The glorious uncertainty of law”, a törvény dicső bizonytalansága — ez nem egyszerűen tökéletlenség, amelyet le kellene küzdeni, csak éppen nem lehet leküzdeni. A jog bizonytalansága adja a chance-t, a nagy lehetőséget az újnak, a kifejeletlennek, a még el nem ismertnek, sokszor a jobbnak, hogy megkísérelhesse az érvényesülést. A jogbizonytalanság az élet bizonytalansága, a fejlődés nyitvaállása.

És a jogász? az igazi, amelyen mi itt képzeljük?

A jogász bizonyos mértékben legyen mindig theoretikus is. Annyira legalább, hogy a törvénynek felérje okát, célját, értékét és horderejét, mielőtt alkalmazná. Non verba legum tenere, sed vim se potestatem. A jog nem ott kezdődik és végződik, amikor a törvénytárban vagy a rendeletek tárában kihirdették. És téves az az odakint nagyon elterjedt balhiedelem is, mintha mindennek alfája és omegája a döntvénytár lenne. Ennek böngészője, vagy a száraz legulejus csak szimpla mesterember. A gyakorlatban is tudni kell, energikus életbevitt igényel-e a paragrafus, vagy óvatos restrikiót; secundum vagy contra rationem juris van-e. Der Zweck ist der Schöpfer . . . Justitia est summum bonum, jus medium.

Az irodalomban legalább arra legyen képes az igazi jogász, hogy lemérhese annak a fajsúlyát, amit olvas. A szerzőt tisztelje nézetei miatt, ne a szöveget higgye el az auktor iránti névbecsülésből. Ne gondolja olvasatlanul, hogy a vastagabb könyv a nagyobb érték. Viszont vegye észre azt is, amikor egy akár ezer lapnyi kötet elejétől végéig tartalmas és jelentős. Gondolkozzunk mindig a magunk fejével. Hogy aztán a saját gondolkodásunk egyes kérdésekben esetleg szembehelyez baráti körünkkel, vagy akár mesterünkkel is, — ha ez becsületes meggyőződéssel történik: nem baj. Non juramus in verba magistri.

A konkrét ügyben a jogász, akinek konkrét ügyei vannak, tehát az ügyvéd, védi a rábizott érdeket. Ez helyes, ez a törvényszerű. De ha irodalmilag szólal meg, tehát in abstracto, akkor úgy hiszem, az ügyvéd sem ügyvéd már, akkor csak azt az irányt tarthatja, amelyet meggyőződése szerint a közérdek diktál. Aki érdekképviselőben ír, mondja ki, — úgy azt is szabad. Egyébként pedig nem gondoljuk, hogy szükségképp hüvösen érdektelennek kell lennie a tudományos fejtegetéseknek: a jogban a tudományos meggyőződés állást foglalhat a mának legégetőbb és legkielezettebb érdekkonfliktusai tekintetében is. Csak az ellenfél meggyőződését nem szabad soha kétségbevonni, sem

személyét érinteni. De álláspontját támadni és cáfolni, az irodalmilag épp úgy meg van engedve, mint a konkrét ügyekben....⁶⁾

JOGALKOTÁS.

A szerződés jelentősége az uzsorajogban.

Irta: Ifj. Dr. Nagy Dezső.

Alig néhány hónapja jelent meg az 1932 : VI. t.-c. az Országos Törvénytárban, máris alapvető kérdésekben nagy jelentőségű problémákat dobott felszínre.

A törvénynek úgy az uzsorás, mint a kizsákmányoló cselekmény meghatározásánál a „szerződés” a verbum regense, mégis a szerződések tanának egyik legkiválóbb művelője szögezte le magát azon álláspont mellett, hogy nemcsak szerződéssel, hanem (esetleg egyoldalú) ügylettel is megvalósítható úgy az uzsora, mint a kizsákmányolás tényállása.¹⁾ Véleményét azzal indokolja, hogy a törvény az uzsorás tényállás összes körülményeinek mérlegelésénél (1. §. ut. bekezdés) és a kizsákmányoló szerződések (9. §.) címfeliratnál nem szerződésről, hanem ügyletekről beszél és szerinte az ellenkező nézet a törvény megkerülésének lehetne forrása. Almási álláspontját a jogdogmatika is támogatja, melynek tanai szerint egyáltalán nincs kizárva, hogy az uzsora szerződésen kívül is létrejöhessen. Számos külföldi törvényhozás nem is kívánja meg az uzsora tényálladáshoz a szerződést,²⁾ sőt ugyanazon állam területén belül az egyik jogvidéken szerződéssel, a másikon szerződésen kívül is megvalósítható az uzsora tényállása.³⁾

Nézetünk szerint azonban a magyar törvény világos intézkedése folytán ragaszkodni kell a szerződés (többoldalú jogügylet) tényállásának fennforgásához. Ez annál inkább szükséges, mert az 1. §. tényálladéka nemcsak a magánjogi, hanem — amennyiben az előlegezett szolgáltatás tárgya pénz vagy más ingó dolog — a büntetőjogi uzsora tényálladékat is magában foglalja. (5. §.). A büncselekmények tanában pedig a legális definíciónak rend-

⁶⁾ A beszéd vége a Baráti Kör új tagjainak üdvözlése volt.

¹⁾ Dr. Almási: Uzsorás szerződés és kizsákmányoló ügylet. J. K. 1932. 32.

²⁾ Az 1877. évi galíciai, az 1881. évi osztrák uzsora-törvény, az 1880. évi német büntető-novella (Német BTK. 307/a. §.)

³⁾ Svájci Schaffhausen 1858. törvénye szerződést kíván, Zürich 1883., Bern 1887. stb. uzsoratörvények csak egyszerű „igéretet”.